

Independent Reporting Mechanism

Beoordeling actieplan:
Nederland 2023-2027

Open
Government
Partnership

Independent
Reporting
Mechanism

Inhoudsopgave

Deel I: Overzicht van het Nederlandse Actieplan 2023-2027	3
Deel II: Veelbelovende actiepunten in het Nederlandse Actieplan 2023-2027	6
Deel III: Methodologie en IRM-indicatoren	17
Bijlage 1. Actiepunt per data over actiepunt	20
Bijlage 2: Actieplan co-creatie	22

Deel I: Overzicht van het Nederlandse Actieplan 2023-2027

Het vijfde Nederlandse Actieplan richt zich op transparantie van de overheid. Het omvat met name veelbelovende inspanningen om de informatiehuishouding van de overheid alsook de transparantie van de aanbestedingsplannen van de centrale overheid te verbeteren. De ambitie van het plan zou kunnen worden verbeterd door optimaal gebruik te maken van de nieuwe implementatieperiode van vier jaar en door meer aandacht te besteden aan burgerparticipatie en verantwoordingsplicht. Het co-creatieproces werd aangestuurd door een nieuwgevormde coalitie, met actieve betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld.

Het vijfde Nederlandse Actieplan is het eerste dat een uitvoeringsperiode van vier jaar beslaat. De 17 actiepunten zijn gestructureerd rond zeven categorieën, waarvan een aanzienlijk deel gericht is op toegang tot informatie. Ingegeven door de nasleep van de Toeslagenaffaire in 2021¹ en de recente invoering van de Wet open overheid (Woo), zijn sommige beleidsterreinen, zoals vrijheid van informatie, open overheidsalgoritmen en open aanbesteden, overgenomen uit eerdere actieplannen. Andere actiepunten bieden een nieuwe focus op de informatiebehoeften van burgers, open normen en de werkcultuur van ambtenaren.

Twee van de actiepunten introduceren veelbelovende hervormingen. Actiepunt 5 is gebaseerd op een bestaand overheidsinitiatief om de toegang tot overheidsinformatie te verbreden, met inbegrip van maatregelen om de archiveringspraktijken te verbeteren en de capaciteit van ambtenaren op het gebied van informatiehuishouding uit te breiden. Actiepunt 13 zou de online toegang van het publiek tot aanbestedingsplannen voor goederen en diensten die regelmatig door verschillende ministeries worden gebruikt, centraliseren.

Dit actieplan is echter minder ambitieus dan het vorige. Tien van de actiepunten hebben een onduidelijk potentieel voor resultaten. Bovendien maakt het plan geen gebruik van de potentiële voordelen die een langere implementatietijd met zich meebrengt. Meer dan de helft van de actiepunten is gepland voor twee jaar of minder, en sommige omvatten mijlpalen die zijn gestart vóór de uitvoeringsperiode van het actieplan. Net als in eerdere plannen bevatten sommige actiepunten geen concrete resultaten. Een aantal

KORT OVERZICHT

Deelname sinds 2011

Actieplan wordt momenteel herzien: 2023–2027

IRM-product: Beoordeling Actieplan

Aantal actiepunten: 17

Overzicht van actiepunten:

Actiepunten die zijn gefocust op de openheid van de overheid: 17 (100%)

Actiepunten met een aanzienlijk potentieel voor resultaten: 1 (6%)

Veelbelovende actiepunten: 2

Beleidsgebieden:

Overgenomen uit eerdere actieplannen:

- Informatievrijheid
- Open aanbesteden
- Open overheidsalgoritmen

Nieuw in dit actieplan:

- Informatiebehoeften van burgers
- Werkcultuur van ambtenaren

Voldoet aan de OGP-minimumvereisten voor co-creatie: Ja

actiepunten verkennen eerste stappen in de richting van culturele en gedragsverandering. Ze richten zich op het produceren van onderzoek of het geven van training, maar slagen er niet in om paden uit te stippelen naar bredere hervormingen of nieuwe praktijken mainstream te maken.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) bleef toezicht houden op het co-creatieproces, terwijl de Talking About Information Coalition de leidende rol op zich nam aan de kant van het maatschappelijk middenveld. De coalitie werd in november 2021 opgericht met als doel de informatieongelijkheid tussen de overheid en andere stakeholders te verkleinen. De leden zijn afkomstig uit de particuliere sector, de academische wereld, het maatschappelijk middenveld en de overheid, en iedereen die geïnteresseerd is in de prioriteiten van de coalitie kan lid worden.² De coalitie werd opgericht als reactie op het groeiende wantrouwen tussen deze sectoren, met name na de Toeslagenaffaire. Als een coalitie die onafhankelijk van het Nederlandse OGP-proces is opgericht, weerspiegelde haar betrokkenheid de inspanningen van actoren buiten het OGP-proces om veranderingen in een open overheid te stimuleren. Gezien overlappings in lidmaatschap,³ activiteiten en doelen⁴ is de coalitie in 2022 gefuseerd met de Open Government Alliance (het vorige multistakeholderforum van de OGP).

Co-creatie van het actieplan ging van start in november 2022 met een manifest dat werd opgesteld door de coalitie,⁵ die de ontwikkeling van het vijfde actieplan gebruikte als een kans om de overheid zeven uitdagingen en potentiële oplossingen voor te leggen.⁶ BZK deed ook voorstellen voor actiepunten aan stakeholders bij de overheid die al eerder actiepunten hadden geleid, en aan sommige belanghebbenden die nieuw waren in het proces, zoals belanghebbenden die zich richtten op inclusieve digitale overheidsdiensten. Met het manifest als kader ontwikkelden de stakeholders gezamenlijk de voorstellen voor actiepunten.⁷ Drie actiepunten werden uitgesloten van het uiteindelijke actieplan, aangezien twee overheidsindieners zich terugtrokken en één voorstel van een maatschappelijke organisatie niet werd aangenomen door de betreffende overheidsinstantie. De werklast van het co-creatieproces werd verdeeld tussen de overheid en het maatschappelijk middenveld, wat ertoe leidde dat de overheid een deel van de controle over het actieplan overdroeg aan de coalitie. Voor bepaalde actiepunten ligt de verantwoordelijkheid voor de implementatie in de eerste plaats bij het maatschappelijk middenveld, in plaats van bij de overheid. Het uiteindelijke actieplan werd ontwikkeld als directe reactie op het manifest van de coalitie en omvat zeven actiepunten die werden voorgesteld door maatschappelijke organisaties, waarvan er vier werden gefinancierd door BZK.⁸ Een opvallend gebied uit het manifest dat geen vooruitgang boekte, was algoritmische transparantie.⁹

BZK overweegt herzieningen van het actieplan, waaronder de mogelijkheid om meer actiepunten toe te voegen, omdat het hoopt beter gebruik te kunnen maken van de tijdschaal van vier jaar om een grotere impact te bereiken. Aangezien dit het eerste vierjarenplan van Nederland is, steunt het IRM de herziening van het plan om het potentieel voor resultaten te verhogen. Dit is toegestaan binnen een jaar na de indiening van het actieplan¹⁰ of halverwege tijdens de vernieuwingsperiode van het actieplan.¹¹ Bestaande actiepunten kunnen ambitieuzere mijlpalen omvatten die de volledige periode van vier jaar bestrijken. Degenen die zich richten op onderzoek en training voor ambtenaren zouden gerelateerde hervormingen kunnen doorvoeren en kunnen overwegen hoe ze nieuwe praktijken kunnen institutionaliseren en mainstream kunnen maken. Stakeholders zouden ook kunnen overwegen om nieuwe actiepunten aan het actieplan toe te voegen, zoals de actiepunten die tijdens het co-creatieproces zijn besproken over algoritmische transparantie, begunstigd eigendom, lobbytransparantie en bescherming van klokkenluiders.

¹ Tussen 2004 en 2019 heeft de Belastingdienst meer dan 50.000 ouders ten onrechte beschuldigd van fraude en hen opgedragen om duizenden euro's aan kinderopvangtoeslag terug te betalen. Dit schandaal leidde begin 2021 tot het aftreden van de regering. Ga naar "Childcare scandal compensation may cost €14 billion: NOS," Dutch News, 14 mei 2024, <https://www.dutchnews.nl/2024/05/childcare-scandal-compensation-may-cost-e14-billion-nos>.

² Ga naar <https://overinformatiegesproken.nl/bedrijven-wetenschap-en-maatschappelijke-organisaties-slaan-handen-ineen-in-maatschappelijke-coalitie-voor-een-betere-informatiesamenleving>; <https://www.overinformatiegesproken.nl/deelnemers>.

³ Een lijst van de leden van de coalitie is te vinden op: <https://www.overinformatiegesproken.nl/deelnemers>. Leden van de MSF per januari 2024 waren onder andere Bart Volleberg (Transparency International), Serv Wiemers (Open State Foundation), Ruben Brave (Internet Society), een vertegenwoordiger van Netwerk Democratie, Guido Enthoven (Talking about Information Coalition & IMI), Donovan Karamat Ali (Gemeente Utrecht), Henk Burgering/Marianne de Nooij (Provincie Zuid-Holland) en Erna Ruijter (Universiteit Utrecht).

⁴ Floortje Fontein (ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties), correspondentie met IRM-onderzoek, 18 maart 2024.

⁵ "Manifest maatschappelijke coalitie," Over Informatie Gesproken, <https://www.overinformatiegesproken.nl/oig-manifest>.

⁶ "Manifest maatschappelijke coalitie," Over Informatie Gesproken.

⁷ "Intern document nr. 3. Concept lange lijst actiepunten," ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, <https://docs.google.com/document/d/1ZHWIRfMsx3znmfZlJwjMvW1NcJl2NS6s/edit>.

⁸ Floortje Fontein (ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties), interview door IRM-onderzoeker, 17 mei 2024.

⁹ Floortje Fontein (ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties), correspondentie met IRM-onderzoeker, 16 januari 2024.

¹⁰ "OGP Nationaal Handboek: Regels en richtlijnen voor deelnemers v6," Open Government Partnership, <https://www.opengovpartnership.org/documents/ogp-national-handbook-rules-and-guidance-for-participants-2022>.

¹¹ De vernieuwingsperiode biedt stakeholders de gelegenheid om na te denken over de uitvoering van een vierjarig actieplan, volgende stappen te beoordelen en een weg vooruit te bepalen om ambitie en resultaten te waarborgen.

Deel II: Veelbelovende actiepunten in het Nederlandse Actieplan 2023-2027

In het volgende overzicht wordt gekeken naar de twee actiepunten die volgens het IRM het potentieel hebben om de meest veelbelovende resultaten te realiseren. Veelbelovende actiepunten hebben betrekking op een beleidsdomein dat belangrijk is voor stakeholders of de nationale context. Ze moeten verifieerbaar zijn, en een relevante open overheidsoptiek alsook een bescheiden of substantieel potentieel voor resultaten hebben. Deze beoordeling biedt ook een analyse van uitdagingen, kansen en aanbevelingen om bij te dragen aan het leer- en implementatieproces van dit actieplan.

Tabel 1. Veelbelovende actiepunten

Veelbelovende actiepunten
Actiepunt 5: Meerjarenplan Openbaarheid en Informatiehuishouding Rijksoverheid: Dit actieplan zou gebruikmaken van een plan voor 2021-2026 om de toegang tot overheidsinformatie te verbreden, met inbegrip van maatregelen om de archiveringspraktijken te verbeteren en de capaciteit van ambtenaren op het gebied van informatiehuishouding uit te breiden.
Actiepunt 13: Open inkoop: Dit actiepunt zou publieke online toegang centraliseren tot aanbestedingsplannen voor goederen en diensten die regelmatig door verschillende ministeries worden gebruikt.

Actiepunt 5: Meerjarenplan Openbaarheid en Informatiehuishouding Rijksoverheid (ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties)

Voor een volledige beschrijving van het actiepunt, zie Actiepunt 5 van [het Nederlandse Actieplan 2023-2027](#).

Context en doelen

Dit actiepunt is gericht op het verbeteren van de huishouding, archivering en openbaarmaking van overheidsinformatie. Het is gebaseerd op een vereiste in de onlangs ingevoerde Wet open overheid (Woo) dat het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap periodiek een langetermijnplan indienen bij het parlement over hoe de creatie, organisatie, bewaring, opheffing en toegang tot digitale documenten kan worden verbeterd.¹

Op 1 mei 2022 verving de Woo de Wet openbaarheid van bestuur (Wob), die belangrijke wijzigingen aanbracht in het Nederlandse stelsel van vrijheid van informatie (FOI).² Het vereist actieve openbaarmaking van informatie over de voorbereiding, uitvoering, handhaving en evaluatie van het overheidsbeleid, die voorheen vaak alleen op verzoek openbaar werd gemaakt. Het zorgt voor een kortere reactietijd op informatieverzoeken en introduceert een centraal platform waar deze informatie openbaar wordt gemaakt ([open-overheid.nl](#)).³ Vergeleken met de Wob kunnen Woo-verzoeken naar een breder scala aan overheidsinstanties worden gestuurd, waaronder de Eerste Kamer, de Tweede Kamer, de Raad van Justitie, de Raad van State en de Nationale ombudsman, die allemaal een Woo-contactpersoon moeten aanwijzen.

Eerdere Nederlandse actieplannen waren erop gericht om documenten onder de Wob proactief openbaar te maken.⁴ Onder het huidige actiepunt gaat het Meerjarenplan Openbaarheid en

Informatiehuishouding 2021-2026 verder door te schetsen hoe de overheid duurzame toegang tot digitale informatie onder Woo zal waarborgen. Het actiepunt omvat ook jaarlijkse updates van het meerjarenplan en rapportage over de voortgang in de Jaarrapportage van de centrale overheid m.b.t. bedrijfsvoering.

Potentieel voor resultaten: Aanzienlijk

Het meerjarenplan biedt langetermijn- en kortetermijnoplossingen voor de hiaten in het vermogen van de overheid om informatie te beheren en te voldoen aan de transparantieplichtingen van Woo. Hoewel in het plan staat dat de doorlooptijden voor informatieverzoeken zijn afgenomen sinds de invoering van Woo, merkt⁵ Freedom House op dat overheidsinstanties vaak deadlines overschrijden bij het beantwoorden van verzoeken.⁶ Uit een onderzoek van het Instituut Maatschappelijke Innovatie (IMI) en de Open State Foundation blijkt dat de verwerkingstijd sinds de invoering van Woo is toegenomen van 161 tot 167 dagen. Hieruit blijkt dat het voor overheidsinstanties nog steeds moeilijk is om verzoeken binnen de vereiste vier weken af te handelen, inclusief twee weken extra voor complexe of omvangrijke verzoeken.⁷

Enkele van de onderliggende oorzaken van de lange responstijden zijn een ontoereikende ICT-infrastructuur en inefficiënte archivering van informatie,⁸ waaronder chatberichten die onderwerp kunnen zijn van Woo-verzoeken. In 2023 werd bijvoorbeeld slechts een beperkt aantal online chatberichten van de premier correct gearchiveerd.⁹ Dit maakt het belangrijk voor de overheid om haar archiveringspraktijken in berichtendiensten te structureren en te standaardiseren welke applicaties door ambtenaren kunnen worden gebruikt. BZK heeft beleid en richtlijnen ontwikkeld voor e-mail, chat en webarchivering en zal dit gedurende het meerjarenplan blijven ontwikkelen en implementeren.

Daarnaast voorziet het meerjarenplan in het verminderen van het aantal applicaties dat door overheidsinstanties wordt gebruikt om opslag en archivering consistent te maken. Vijf departementen zullen op korte termijn een aanbesteding uitschrijven voor de aankoop en implementatie van een geschikt Content Services Platform.¹⁰ Als nieuwe en actuele ICT-oplossingen goed worden uitgevoerd, kunnen de werkdruk en de verwerkingstijden van Woo-verzoeken aanzienlijk dalen. Door de ICT-infrastructuur van de overheid te herstructureren, kunnen ambtenaren niet langer passief reageren op verzoeken, maar proactief informatie publiceren die wettelijk verplicht is volgens Woo. Het proactief openbaar maken van informatie zou ook het aantal Woo-verzoeken kunnen verminderen, omdat de informatie mogelijk al openbaar beschikbaar en effectief doorzoekbaar is.

Het meerjarenplan omvat ook maatregelen voor capaciteitsopbouw. Een van de generieke maatregelen die in het plan worden genoemd is bijvoorbeeld een leercentrum waar overheidsmedewerkers kunnen deelnemen aan cursussen en trainingen op het gebied van informatiemanagement. In deze context zal het plan de nieuwe ambtelijke eed voor ambtenaren in de praktijk brengen om een open en responsieve overheid te institutionaliseren. Daarnaast bevat het een activiteit om communitymanagement en kennisdeling te verbeteren.¹¹ Dit kan het personeel helpen om te weten waar en welke informatie is opgeslagen en welke metadata beschikbaar zijn.

Met dit meerjarenplan wil de overheid het volwassenheidsniveau van het informatiebeheer van de overheid aanzienlijk verhogen. BZK ziet de kabinetswisseling als een kans om de werkcultuur en instructies over informatiehuishouding te actualiseren.¹² Op de schaal van 1 tot 4 volwassenheidsniveaus van de overheid is er al enige vooruitgang geboekt, van een gemiddelde van 1,9 in 2021 naar 2,3 in 2023.¹³ Uiteindelijk is het de bedoeling om een volwassenheidsniveau van 3 of 4 te bereiken. Voor een deel is het meerjarenplan gebaseerd op het OGP-platform van

Nederland voor de lange termijn en wordt het OGP-actieplan genoemd als prioriteit voor 2024 en 2025, inclusief samenwerking met partners uit het maatschappelijk middenveld. Dit OGP-actiepunt is een aanvulling op het meerjarenplan om ervoor te zorgen dat het plan de toegang tot informatie in Nederland in de praktijk substantieel verbetert.

Kansen, uitdagingen en aanbevelingen tijdens de implementatie

Het Meerjarenplan voor Openbaarmaking en Informatiebeheer zou belangrijke veranderingen teweeg kunnen brengen in de informatiehuishouding en de archiveringspraktijken in de Nederlandse overheid. Het aanpakken van uitdagingen in de ICT-infrastructuur, verwerkingstijden en archiveringspraktijken (inclusief chatberichten, e-mail en internet) is cruciaal om aan de Woo-vereisten te voldoen. Het IRM erkent dat het opzetten van een geavanceerde ICT-infrastructuur ook na het vierjarige OGP-actieplan en het meerjarenplan mogelijk kan worden doorgezet. De financiering voor inspanningen van overheidsorganisaties om het informatiebeheer en de toegang tot informatie te verbeteren, bedraagt 787 miljoen euro voor 2021-2026, terwijl na die periode nog eens 627 miljoen euro zal worden besteed aan gekoppelde activiteiten.¹⁴ Dit betekent dat het actiepunt financieel duurzaam zal zijn tijdens en na de looptijd van het actieplan.

BZK zou de vernieuwingsperiode van het actieplan kunnen gebruiken om de balans op te maken van de voortgang van het meerjarenplan en de resultaten van dit actiepunt dienovereenkomstig aan te passen. Specifiek beveelt het IRM de volgende stappen aan tijdens de implementatie:

- **Zoek naar synergie met andere actiepunten rond de Woo.** Verschillende andere actiepunten in dit actieplan dragen bij aan de uitvoering van de Woo, waaronder:
 - Actiepunt 3 dat tot doel heeft de publicatie van Woo-bestanden volgens vindbare, toegankelijke, interoperabele en herbruikbare ("FAIR")-principes te bevorderen om het zoeken naar en binnen bestanden gemakkelijker te maken. Het richt zich op het vergroten van het bewustzijn van de principes bij bestuursorganen en het ondersteunen van de implementatie ervan. BZK zou de naleving van de beginselen door bestuursorganen kunnen volgen via de uitvoering van het meerjarenplan.
 - Actiepunten 9 en 10 die tot doel hebben de uitdagingen te beoordelen die door Woo-gebruikers en -uitvoerders worden ervaren, evenals de verwerkingstijden voor Woo-verzoeken. BZK zou het jaarverslag Bedrijfsvoering van de Rijksoverheid¹⁵ kunnen gebruiken als informatie voor toekomstige herzieningen en acties van het meerjarenplan, en nieuwe mijlpalen kunnen opnemen om maatregelen uit haar antwoord¹⁶ op de implementatiebeoordeling van Woo uit te voeren.¹⁷
- **Werk samen met maatschappelijke organisaties om de afhandeling van Woo-verzoeken en de archiveringspraktijken van de overheid te verbeteren.** Volgens het meerjarenplan en de verklaringen van de overheid blijven de responsgraad op Woo-verzoeken en effectieve archivering belangrijke uitdagingen. Het IRM beveelt aan om samenwerking met partners uit het maatschappelijk middenveld te onderzoeken om deze praktijken te verbeteren. In andere landen hebben partners uit het maatschappelijk middenveld portalen ontwikkeld om de afhandeling van FOI-verzoeken te verbeteren, zoals WhatDoTheyKnow in het VK, Queremos Saber in Brazilië en FragDenStaat in Duitsland. Voortbouwend op de pilot met het digitale Woo-formulier¹⁸ zou het integreren van de bestaande tools die door maatschappelijke organisaties worden gebruikt in open-overheid.nl het bereik en de statistieken kunnen vergroten. Zo is woo-knop.nl een tool

voor gebruikers om direct FOI-verzoeken in te dienen en op te zoeken, en stelt [woo-generator.nl](https://www.woo-generator.nl) gebruikers in staat om FOI-verzoeken op te stellen en deze vervolgens in te dienen als brief of e-mail.

- De training die in het meerjarenplan wordt genoemd, kan ambtenaren helpen om de processen en taken beter te begrijpen. Dit houdt samenwerking in met onderwijsinstanties zoals middelbaar en hoger beroepsonderwijs en academische instanties, waaronder cursussen die gratis worden aangeboden door het leercentrum.¹⁹ Aangezien de Gids Ambtelijk Vakmanschap ingaat op verplichtingen om informatie te publiceren, beveelt het IRM **samenwerking aan met het team dat werkt aan actiepunt 17, evenals een concrete uitwisseling met professionals, zoals het Nationaal Archief, over de beste praktijken van archivering en behoeften voor de transitie van overheidsinformatie en -documenten**. De uitwisseling zou kunnen bestaan uit advies over adequate beschrijvende metadata of begeleiding bij het kiezen van de juiste methoden voor data-opslag, die dan aan de gids kunnen worden toegevoegd.

Actiepunt 13: Open inkoop (ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties)

Voor een volledige beschrijving van het actiepunt, zie Actiepunt 13 van [het Nederlandse Actieplan 2023-2027](#).

Context en doelen

Voortbouwend op de eerdere inspanningen van de Nederlandse actieplannen op het gebied van open aanbestedingen,²⁰ beoogt dit actiepunt de inspanningen voort te zetten om de toegang van bedrijven en burgers tot de aanbestedingsplannen van centrale overheden te vereenvoudigen. Door het voor bedrijven eenvoudiger te maken om in te schrijven op aanbestedingen, hebben deze inspanningen als doel de kans te vergroten dat centrale overheden de best mogelijke offerte krijgen, waardoor het gebruik van belastinggeld wordt geoptimaliseerd. Bovendien kan een grotere transparantie het toezicht door toezichthoudende instanties van de overheid en het maatschappelijk middenveld ten goede komen. In 2024 stelden de Rekenkamer en Transparency International enkele hardnekkige tekortkomingen vast in het aankoopbeheer van de overheid. Het ging onder meer om meer dan 108 miljoen euro aan onrechtmatige aanbestedingen door het ministerie van Defensie in 2023, verlenging van aflopende overeenkomsten vanwege planningsproblemen en goedkeuring van facturen zonder bevestiging van de levering van goederen en/of diensten.²¹

Het actiepunt richt zich met name op Zakendoen met het Rijk (Rijksinkoop), een platform voor overheidsopdrachten dat in december 2022 is gelanceerd in het kader van het vierde actieplan,²² dat de op het platform beschikbare informatie wil uitbreiden en een app wil bouwen om de toegankelijkheid te verbeteren. Het platform richt zich momenteel op aanbestedingsinformatie met betrekking tot zogenaamd categoriemanagement, d.w.z. goederen en diensten die verschillende ministeries regelmatig gebruiken, zoals kantoorbenodigdheden, bedrijfskleding, catering, etc. Het jaarlijkse inkoopvolume van de centrale overheid bedroeg ongeveer 16 miljard euro in 2023, waarvan ongeveer 4,5 miljard euro betrekking had op 22 categorieën. Aanbestedingsplannen voor 14 van deze categorieën zijn al gepubliceerd op het platform, met een schema en specificaties voor aanbestedingen in elke categorie goederen en diensten. Het platform publiceert daarnaast informatie over overheidsbeleid dat de sociale impact van inkoop reguleert alsook antwoorden op veelgestelde vragen van bedrijven. Een apart platform, Tendernet, publiceert de aanbestedingen zelf alsook informatie over gewonnen tenders, terwijl de documenten die nodig zijn om in te schrijven op een aanbesteding op de websites van de afzonderlijke agentschappen staan.²³

Dit actieplan werd voorgesteld door BZK en ontwikkeld met het maatschappelijk middenveld tijdens het co-creatieproces. Ondersteunende stakeholders zijn onder andere de Open State Foundation, die eerder het voortouw heeft genomen bij aanbestedingsgerelateerde verplichtingen, en het Open Contracting Partnership (OCP). Vanuit het perspectief van de Open State Foundation heeft dit actiepunt raakvlakken met inspanningen om de publicatie van overheidsinformatie in overeenstemming met de Woo te verbeteren.

Potentieel voor resultaten Bescheiden

Dit actiepunt is erop gericht om de resterende 8 van de 22 categorieplannen in 2024 beschikbaar te maken op Rijksinkoop.²⁴ Het centraliseren van de publicatie van alle categorieplannen zou een positieve stap zijn om van het publieke aanbestedingsportaal een uitgebreider hulpmiddel te maken voor bedrijven die willen deelnemen aan aanbestedingsprocessen van centrale overheden. Ter voorbereiding op verdere verbeteringen van de kwaliteit van informatie over publieke aanbesteding is in het kader van het actiepunt ook een dialoog gepland met bedrijven, universiteiten, belangengroepen en lokale overheden,²⁵ evenals een gap-analyse van het OCP. De analyse beoordeelt de beleidsreactie van de overheid op aanbevelingen uit een adviesrapport van het Utrecht University Centre for Public Procurement, dat in april 2022 werd uitgebracht.²⁶

In 2024 plant het actiepunt ook de ontwikkeling van een opensource-app die de navigatie van gepubliceerde informatie over publieke aanbesteding kan verbeteren. De app richt zich op een van de vijf themagebieden: klimaat, circulair, social return, internationale sociale voorwaarden of innovatie. Van november 2023 tot maart 2024 werd een wedstrijd voor ontwikkelaars uitgeschreven om een voorstel voor de app ontwikkelen, met een budget van 25.000 euro voor de winnaar.²⁷ BZK verwacht dat de app gebruik zal maken van kunstmatige intelligentie om een efficiëntere zoekmachine te creëren die de juiste informatie verzamelt voor bedrijven die bepalen of ze willen deelnemen aan aanbestedingen. Een bedrijf dat bijvoorbeeld een bepaalde inkoopregel onderzoekt, kan een vraag stellen in de app en een antwoord krijgen zonder het volledige documenten door te hoeven spitten.²⁸ Dit zou een oplossing kunnen bieden voor de uitdagingen van gebruikers bij het inschrijven op aanbestedingsmogelijkheden bij centrale overheden, zoals de vereiste kennis van het beleid inzake aanbesteden met impact.²⁹ In Italië³⁰ en Indonesië³¹ heeft het OCP voorbeelden gedocumenteerd waarbij aanbestedingsapps het toezicht, de transparantie of de duurzaamheid van inkoop hebben verbeterd.

Het actiepunt omvat ook een mijlpaal om de categorieën inkoopinformatie die beschikbaar zijn op het platform uit te breiden, hoewel de reikwijdte onduidelijk is. BZK meldt dat het, na te zijn begonnen met een platform dat zich richt op generieke inkoop van centrale overheidsdepartementen (producten en diensten die alle departementen gebruiken, zoals laptops), overweegt om de reikwijdte te verbreden naar kantoren en specifieke inkoop (producten en diensten die niet door elk departement worden gebruikt, zoals infrastructuurprojecten of defensieprojecten). BZK heeft hier echter geen uitgebreide jurisdictie over.³² Hoewel in de mijlpaal de intentie wordt uitgesproken om ook aanbestedingen door provincies en gemeenten op te nemen, heeft BZK niet de bevoegdheid om nieuwe publicatievereisten voor deze overheden in te voeren.³³ In dit stadium meldt BZK dat het van plan is een dialoog aan te gaan met ambtenaren van lokale overheden en 'best practices' te delen om verbeteringen in hun aanbestedingsprocessen op vrijwillige basis aan te moedigen.³⁴

Hoewel dit een veelbelovend gebied voor hervorming is, heeft dit actiepunt een bescheiden potentieel voor resultaten. Het zou een positieve stap zijn om ervoor te zorgen dat de categorieplannen van alle centrale autoriteiten op een centrale onlinelocatie worden

gepubliceerd. De Open State Foundation merkt op dat gezien de staat van dienst van Nederland op het gebied van het online publiceren van openbare aanbestedingen, er een solide basis is voor de verdere ontwikkeling van transparantie van openbare aanbestedingen.³⁵ Het actiepunt profiteert van de toegang tot cruciale expertise van een reeks stakeholders en een voldoende lange tijdlijn om het portaal op te schalen. Om ambitieuzere resultaten te behalen, zou echter een hervorming van de wetgeving nodig zijn die een breder scala aan autoriteiten die inkopen, waaronder provincies en gemeenten, verplicht om hun informatie te publiceren. Zonder nieuwe wetgeving zijn de houders van actiepunten mogelijk niet in staat om het huidige niveau van versnippering buiten de categorieplannen aan te pakken. Dit betekent dat kleine bedrijven en waarnemers uit het maatschappelijk middenveld het waarschijnlijk moeilijk zullen blijven hebben om een weg te vinden in het leeuwendeel van de aanbestedingsmogelijkheden.³⁶

Kansen, uitdagingen en aanbevelingen tijdens de implementatie

Opschaling en het betrekken van meer autoriteiten bij het aanbestedingsplatform vereist training en een robuuste infrastructuur. Zoals vermeld in het actieplan kan de betrokkenheid van verschillende stakeholders de nodige stappen ondersteunen om ervoor te zorgen dat deze infrastructuur wordt onderhouden. In deze context is de samenwerking met het OCP om ervoor te zorgen dat sterke datanormen worden gebruikt bij de publicatie van data over aanbestedingen een positieve stap. Het breder vrijgeven van aanbestedingsdata biedt de mogelijkheid tot benchmarking, het opsporen van corruptie en wanpraktijken en samenwerking tussen overheid en maatschappelijke organisaties bij het evalueren van prestaties en prijzen. Door data begrijpelijk en herbruikbaar te maken, kunnen nieuwe leveranciers worden aangetrokken en kunnen aanbestedingen concurrerder worden.

Om de doelstellingen van dit actiepunt tijdens de uitvoering te ondersteunen, beveelt het IRM het volgende aan:

- **Het verzamelen van inkoopgegevens voor categoriebeheer verbeteren** door de aanpak van hiaten in contractgerelateerde gegevens, zoals waarden, mijlpalen en wijzigingen, evenals informatie over onderaannemers, leveranciers-ID en economisch eigendom. Transparantie zou ook baat hebben bij het centraliseren van contractfase-gerelateerde gegevens, het opnemen van een specifieke tag in gecentraliseerde inkoopdatasets voor categoriemanagementprocessen en ervoor zorgen dat URL's voor het publiceren van inkoopdocumenten niet verlopen.
- **Centralisatie van de publicatie van informatie over bredere aanbestedingsprocedures** waaronder voor provincies, gemeenten en laagwaardige aanbestedingen. Dit maakt het mogelijk om gegevens te combineren over de hele aanbestedingscyclus (voorbij de aanbestedings- en gunningsfasen) uit databases zoals TenderNed, particuliere aanbestedingsplatforms, de nationale aanbestedingskalender en andere. Dit kan zorgen voor interoperabiliteit tussen verschillende aanbestedingsinstanties en voor een duidelijke bevoegdheid voor een overheidsinstantie om toezicht te houden op een bredere toegang tot aanbestedingsinformatie. Centralisatie kan beginnen met onderzoek naar gebruikersbehoeften en kan mechanismen voor raadpleging en onafhankelijk toezicht omvatten. Er kan een routekaart worden ontwikkeld om vast te stellen waar hervorming van de wetgeving nodig kan zijn. Als hervorming van de wetgeving niet mogelijk is, overweeg dan training voor bredere aanbestedingsinstanties om vrijwillige centralisatie van aanbestedingsinformatie aan te moedigen.
- **Bied training aan diverse actoren uit het maatschappelijk middenveld, bedrijven en journalisten over het omgaan met openbare aanbestedingspraktijken en -data, evenals het 'Inkopen met impact'-beleid.** Dit kan een groot aantal gebruikers in staat stellen om

signalen en integriteitsrisico's in de hele inkoopcyclus te identificeren. Zorg er daarnaast voor dat de winnende app duurzaam wordt gebruikt en neem een evaluatieproces op waarin gebruikers feedback kunnen geven over de app en ontwikkelaars de feedback kunnen verwerken.

- **Betrek het maatschappelijk middenveld bij de ontwikkeling en evaluatie van de dialoogfunctie.** Dit kan een feedback- en klachtenmechanisme omvatten om onregelmatigheden in de aanbestedingsprocedure te signaleren, vooral tijdens de implementatiefase. Het zou ook een vraagfunctie kunnen bevatten waarmee burgers contact kunnen opnemen met de inkopende instantie. Het kan ook een systematisch kanaal zijn voor publieke verzoeken om hiaten in de beschikbare aanbestedingsinformatie op te vullen.

Overige actiepunten

Andere actiepunten die door het IRM niet als veelbelovend werden aangemerkt, worden hieronder besproken. Deze beoordeling geeft aanbevelingen om bij te dragen aan het leren en implementeren van deze actiepunten.

Verschillende actiepunten hebben als doel om rapporten te publiceren over kwesties met betrekking tot een open overheid, maar bevatten geen mijlpalen om onderzoeksbevindingen om te zetten in daadwerkelijke hervormingen. Deze omvatten rapporten over hoe burgers controle krijgen over hun data (actiepunt 1), informatieasymmetrie tussen de overheid en burgers of bedrijven tijdens administratieve gerechtelijke procedures (actiepunt 6), implementatie van de Wet open overheid (actiepunt 9), informatiebehoeften van burgers (actiepunt 14) en de maatschappelijke voordelen van transparantie van de overheid (actiepunt 15). Actiepunt 4 is de voortzetting van de publicatie van een bestaand jaarverslag waarin het gebruik van open normen wordt gemeten, samen met een evenement dat gericht is op bewustwording. Actiepunt 10 is van plan om informatie over de behandeling van informatieverzoeken op te nemen in het bestaande jaarverslag van de centrale overheid over operationeel beheer. Om de potentiële resultaten van elk van deze actiepunten te verbeteren, zouden stakeholders kunnen overwegen om mijlpalen toe te voegen ter ondersteuning van de acceptatie van de bevindingen van de rapporten, zoals door middel van relevante hervormingen of initiatieven voor toezicht door burgers. Zo werd aan het begin van de implementatieperiode het verslag over de uitvoering van Woo gepubliceerd³⁷ en bevatte het antwoord van BZK maatregelen om de uitvoering van Woo³⁸ te verbeteren - maatregelen die Verbindingen 9 en 14 als nieuwe mijlpalen zouden kunnen overnemen. Evenzo zouden in verbinding 6 nieuwe mijlpalen kunnen worden opgenomen ter concretisering van beleidsontwikkelingen op het gebied van bestuursrechtelijke procedures, onder toezicht van het ministerie van Justitie en Veiligheid.

Actiepunt 2 voorziet in een Public Access Center (openbaar informatiecentrum) in Amsterdam om het burgers gemakkelijker te maken informatie aan te vragen, zowel digitaal als persoonlijk. Het zou waardevol kunnen zijn om dit potentieel inclusieve pad naar het offline verstrekken van vrijheid van informatie te onderzoeken. Het actiepunt bevat echter geen plannen om deze praktijk te repliceren.³⁹ Om de potentiële impact te vergroten, beveelt het IRM aan om het Public Access Center in Amsterdam als pilot te behandelen en een traject uit te stippelen voor uitbreiding naar andere gemeenten.

Actiepunt 3 is gericht op het ondersteunen van de publicatie van Woo-bestanden in lijn met de vindbare, toegankelijke, interoperabele en herbruikbare ("FAIR")-principes. De vroege implementatie heeft zich gericht op het verder uitbreiden van WooGLE⁴⁰ en software met betrekking tot Woo-metadata, beslissingsbrieven en anonimisering.⁴¹ De mijlpalen zijn bedoeld

om het bewustzijn te vergroten en een beloning in te stellen voor goede praktijken. Om de potentiële resultaten te vergroten, zouden de uitvoerders ambitieuze numerieke doelen kunnen stellen voor het verhogen van het aantal FAIR-publicaties van Woo-bestanden en kunnen overwegen of er toezichtmaatregelen nodig zijn om deze doelen te bereiken.

In het kader van actiepunt 7 is ProDemos, dat een bezoekerscentrum voor de Kamer in Den Haag beheert, van plan om haar trainingen op het gebied van burgerparticipatie uit te breiden, met name voor jongeren. Om het actiepunt ambitieuzer te maken, zouden extra mijlpalen burgers nieuwe mogelijkheden kunnen bieden om deel te nemen aan of toezicht te houden op de parlementaire besluitvorming.

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is van plan om actiepunt 8 te gebruiken om een tool voor deliberatie in te zetten, die gericht is op het verzamelen en analyseren van wat grote groepen mensen denken met behulp van geavanceerde statistieken en machine learning. Dit is gebaseerd op een actiepunt uit de Werkagenda Waardengedreven Digitaliseren.⁴² De tools zullen worden gekoppeld aan polis.overheid.nl, een platform dat in het kader van het vorige actieplan in Groningen en Amsterdam is getest. Tijdens het begin van de implementatie was de ontwikkeling van de tool begonnen.⁴³ Tot nu toe bleef de betrokkenheid van burgers vaak beperkt tot enquêtes, forums en sociale media, dus de nieuwe tool zou dit proces effectiever kunnen maken. Noch het OGP-actiepunt noch de werkagenda bevatten echter veel details over het implementeren van de tools. Het IRM stelt voor om mijlpalen toe te voegen die ambitieuze doelen stellen voor het praktische gebruik van de tool om het bereik van openbare raadplegingen te vergroten. Er wordt ook voorgesteld om samen te werken met relevante maatschappelijke organisaties om feedback te geven tijdens het ontwikkelingsproces van de tools, en om mijlpalen toe te voegen die ambitieuze doelen stellen voor het praktische gebruik van de tool om het bereik van openbare raadplegingen te vergroten. Het IRM beveelt ook aan om richtlijnen te ontwikkelen voor digitale burgerparticipatie die het gebruik van de tool kunnen verbreden en de aanpak van overheidsinstanties voor inclusieve en participatieve beleidsvorming kunnen veranderen.

Actiepunt 11 richt zich op het ondersteunen van stakeholders bij de overheid om hoogwaardige datasets te publiceren. Dit actiepunt beantwoordt aan de EU-norm voor open data⁴⁴ en bouwt voort op eerdere OGP-actiepunten inzake open data.⁴⁵ Brede publicatie van deze datasets kan economisch voordelig zijn. Mobiliteitsdata kunnen bijvoorbeeld bijdragen aan nieuwe zakelijke ideeën op het gebied van logistiek en transport, of innovaties in duurzaam openbaar vervoer. In het actiepunt worden echter geen doelen gesteld voor de omvang van de datasets die moeten worden vrijgegeven, hoewel het hoofd van het actiepunt melding maakt van het plan om doelen te stellen voor de periode na 2024.⁴⁶ Ambitieuze en concrete doelstellingen die gebruikmaken van het vierjarige tijdsbestek van het actieplan zouden het potentieel voor resultaten van dit actiepunt kunnen verhogen. Als aanvulling op recente updates van de Handleiding voor de Wet Hergebruik van Overheidsinformatie, stelt het IRM ook voor om samen te werken met het gegevensbeschermingsbureau om vragen over gegevensbescherming te beantwoorden door middel van training.

Actiepunt 12 streeft naar de oprichting van een Open Source Programmabureau (OSPO) binnen BZK, zoals voorgesteld in de EU 2020-2023 Open Source Software Strategy⁴⁷ en voortbouwend op de aanbevelingen van een BZK-rapport onder het vorige actieplan.⁴⁸ Sommige andere overheidsdepartementen, zoals de Belastingdienst en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, hebben al soortgelijke bureaus geïntroduceerd. Een gecentraliseerd bureau voor het ministerie dat opensource-inspanningen coördineert, zou echter kunnen bijdragen aan

het mainstream maken van opensourcesoftware in overheidsdepartementen en hun publicatie van opensourcecode kunnen begeleiden. In december 2023 had BZK het OSPO formeel opgericht en was het bezig met het creëren van een overzicht van opensourcesoftware binnen de overheid en het opzetten van een bestuursstructuur voor het bureau.⁴⁹ Het actiepunt biedt echter geen concrete reikwijdte voor de geplande acties van de OSPO tijdens de implementatieperiode. Succesvolle implementatie zou gemeten kunnen worden aan de hand van het aantal opensourcesoftwarepublicaties door de overheid en het aantal leden dat lid wordt van het opensourcecommunityportaal (opensource.pleio.nl).⁵⁰ Het IRM beveelt aan de doelstellingen voor de OSPO tijdens de implementatieperiode van het actiepunt te verduidelijken en de rollen en verantwoordelijkheden van de OSPO te definiëren.⁵¹ Het IRM beveelt ook aan om samen te werken met de stakeholders die tijdens het vorige plan aan algoritmische transparantie hebben gewerkt, en om lid te worden van internationale OSPO-netwerken, zoals de OSPO Alliance of OSPO++, die belangrijke ondersteuning kunnen bieden.

De laatste twee actiepunten van het actieplan richten zich op richtlijnen voor ambtenaren. Onder leiding van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat streeft actiepunt 16 ernaar een geactualiseerde kennisagenda¹ te publiceren met aanbevelingen voor het verbeteren van burgerparticipatie op gebieden als huisvesting, ruimtelijke ordening en milieu- en klimaatbeleid, samen met een online participatierichtlijn, hoewel de uitvoerders van plan zijn om de verbintenis bij te werken.⁵³ Actiepunt 17 is van plan om richtlijnen over professionalisme in het ambtenarenapparaat te verspreiden via een reeks workshops. Voorafgaand aan de implementatieperiode heeft BZK de Gids Ambtelijk Vakmanschap⁵⁴ en de Handreiking dilemmagesprekken over transparantie opgesteld.⁵⁵ Aan de basis van deze toewijding ligt de theorie dat goede beslissingen op cruciale momenten voortkomen uit de internalisering en het begrip van het individu van de beslissingen die ze zouden moeten nemen.⁵⁶ Uitwisselingen tijdens workshops en verder onderzoek zullen worden gebruikt om een morele jurisprudentie over de werkeethiek van de Nederlandse overheid verder te ontwikkelen. Om het resultaatpotentieel van deze actiepunten te verhogen, beveelt het IRM aan om de resterende twee jaar van de implementatieperiode te gebruiken om bindende stappen te nemen om participatie en ethische overwegingen mainstream te maken in het werk van ambtenaren. Uitvoerders kunnen bijvoorbeeld denken aan relevante regelgeving, toezichtmaatregelen of het aanwijzen van contactpunten bij de overheid.

¹ “Actieplan Open Overheid (OGP) Nederland 2020–2022,” ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, <https://www.opengovpartnership.org/documents/netherlands-action-plan-2020-2022>.

² Ga naar <https://www.debrauw.com/articles/netherlands-introduces-new-access-to-public-information-regime>.

³ “Woo regelt recht op overheidsinformatie,” Rijksoverheid, 2022, <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2022/05/01/woo-regelt-recht-op-overheidsinformatie>.

⁴ “Actieplan Open Overheid (OGP) Nederland 2020–2022,” ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

⁵ “Meerjarenplan Openbaarheid en Informatie Huishouding,” Rijksoverheid, 2023, <https://open.overheid.nl/documenten/4d2a2d10-4443-4521-971b-4fcfcfbfb792/file>.

⁶ “Freedom in the World 2023 Netherlands,” Freedom House, 2023, <https://freedomhouse.org/country/netherlands/freedom-world/2023>.

⁷ “Matglas,” Open State Foundation & Instituut voor Sociale Innovatie, maart 2023, <https://openstate.eu/wp-content/uploads/sites/14/2023/03/Rapport-Matglas-OSF-IMI-9-03-2023-digitaal.pdf>.

⁸ “Onderzoek naar Wet open overheid wijst uit: veel actie, maar weinig resultaat,” Open State Foundation & Instituut voor Sociale Innovatie, maart 2023, <https://openstate.eu/nl/2023/03/onderzoek-naar-wet-open-overheid-wijst-uit-veel-actie-maar-weinig-resultaat>.

- ⁹ "Freedom in the World 2023 Netherlands," Freedom House.
- ¹⁰ "Meerjarenplan Openbaarheid en Informatie Huishouding," Rijksoverheid.
- ¹¹ "Meerjarenplan Openbaarheid en Informatie Huishouding," Rijksoverheid.
- ¹² "Meerjarenplan Openbaarheid en Informatie Huishouding," Rijksoverheid.
- ¹³ "Meting Informatiehuishouding 2022," Rijksoverheid, 2022, <https://www.open-overheid.nl/instrumenten-en-diensten/publicaties/2023/01/06/meting-informatiehuishouding-2022>; "Analyse jaarrapportages en volwassenheidsmetingen informatiehuishouding 2023," Rijksoverheid, 2024, <https://www.open-overheid.nl/onderwerpen/meten-en-verbeteren/instrumenten-en-diensten/evaluaties/2024/3/4/analyse-jaarrapportages-en-volwassenheidsmetingen-informatiehuishouding-2023>. Het volwassenheidsniveaus groeimodel is onderverdeeld in vier niveaus, waarbij niveau 1 is gecategoriseerd als ad hoc, niveau 2 als herhaalbaar, niveau 3 als gedefinieerd en niveau 4 als gemanaged.
- ¹⁴ "Meerjarenplan Openbaarheid en Informatie Huishouding," Rijksoverheid.
- ¹⁵ "Jaarrapportage Bedrijfsvoering Rijk 2023" [Jaarverslag over de overheidsoperaties 2023], Rijksoverheid, 15 mei 2024, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/jaarverslagen/2024/05/15/jaarrapportage-bedrijfsvoering-rijk-2023>.
- ¹⁶ "Kamerbrief met kabinetsreactie op invoeringstoets Wet open overheid (Woo)", Rijksoverheid, 21 juni 2024, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/06/21/kamerbrief-tk-kabinetsreactie-invoeringstoets-wet-open-overheid-woo>.
- ¹⁷ "Woo-invoeringstoets" [Implementatiebeoordeling van Woo], Rijksoverheid, 7 december 2023, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/12/07/woo-invoeringstoets>.
- ¹⁸ "Pilot digitaal Woo-formulier BZK," Rijksoverheid, 2024, <https://www.open-overheid.nl/actueel/nieuws/2024/6/24/pilot-digitaal-woo-formulier-bzk>.
- ¹⁹ "Meerjarenplan Openbaarheid en Informatie Huishouding," Rijksoverheid.
- ²⁰ "Actieplan Open Overheid (OGP) Nederland 2013–2015," Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, <https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/06/Netherlands-Action-Plan-Open-Government-Partnership.pdf>; "Actieplan Open Overheid (OGP) Nederland 2016–2018," Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2017/05/LR_91332_Actieplan_ENG_v2_0.pdf; "Actieplan Open Overheid (OGP) Nederland 2018–2020," Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/11/Netherlands_Action-Plan_2018-2020_EN.pdf.
- ²¹ Sjoerd Eppinga, "Aanbestedingswet té vaak niet goed toegepast door het Rijk", Transparency International Nederland, 28 mei 2024, <https://www.transparency.nl/nieuws/2024/05/aanbestedingswetgeving-te-vaak-niet-goed-toegepast-door-het-rijk>.
- ²² "Actieplan Open Overheid (OGP) Nederland 2020–2022," Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2021/01/Netherlands_Action-Plan_2020-2022.pdf.
- ²³ Peter Specker (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties), correspondentie met IRM-onderzoeker, 21 mei 2024; Peter Specker (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties), interview door IRM-onderzoeker, 28 mei 2024.
- ²⁴ Een overzicht van de categorieën en categorieplannen is te vinden op: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/zakendoen-met-het-rijk/inkoopcategorien>.
- ²⁵ Specker, correspondentie; Specker, interview.
- ²⁶ "Open public procurement data by default," Universiteit Utrecht, 7 april 2022, <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2022/04/07/aanbevelingen-aan-het-rijk-voor-openbaar-maken-van-data-over-publieke-inkoop/Recommendations+for+making+different+types+of+public+procurement+data+available.pdf>; Karolis Granickas (open aanbestedingspartnerschap), interview door IRM-onderzoeker, 22 mei 2024.
- ²⁷ "Kick-Off Open Inkoopdata App Challenge-presentatie," Open State Foundation, december 2023, <https://openstate.eu/wp-content/uploads/sites/14/2023/12/Kick-off-App-Challenge-Presentatie.pdf>.
- ²⁸ Specker, correspondentie; Specker, interview.
- ²⁹ "Inkopen met impact," Rijksoverheid, 28 oktober 2019, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/10/28/inkopen-met-impact>.
- ³⁰ "AppaltiPOP: Accountability for Italy's public contracts," open aanbestedingspartnerschap, 8 december 2020, <https://www.open-contracting.org/2020/12/08/appaltipop-accountability-for-italys-public-contracts>.
- ³¹ "Making participation and use of open contracting data sustainable: Lessons from Bandung, Indonesia," open aanbestedingspartnerschap, 8 april 2020, <https://www.open-contracting.org/2020/04/08/making-participation-and-use-of-open-contracting-data-sustainable-lessons-from-bandung-indonesia>.
- ³² Specker, correspondentie; Specker, interview.
- ³³ Granickas, interview.
- ³⁴ Specker, correspondentie; Specker, interview.

³⁵ Serv Wiemers (Open State Foundation), interview door IRM-onderzoeker, 14 januari 2024.

³⁶ Granickas, interview.

³⁷ “Woo-invoeringstoets,” Rijksoverheid, 2023, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/12/07/woo-invoeringstoets>.

³⁸ “Kamerbrief met kabinetsreactie op invoeringstoets Wet open overheid (Woo),” Rijksoverheid, 2024, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/06/21/kamerbrief-tk-kabinetsreactie-invoeringstoets-wet-open-overheid-woo>.

³⁹ Wiemers, interview.

⁴⁰ “WooGLE,” <https://woogle.wooverheid.nl/overview> (bezoekt op 21 augustus 2024).

⁴¹ Maartenmarx, “Woo besluit anonim by design”, wooverheid, 23 maart 2024, <https://wooverheid.nl/2024/03/23/woo-besluit-anonim-by-design/>.

⁴² “Werkagenda Waardengedreven Digitaliseren,” Digitale Overheid, 2022, <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2022D45421>.

⁴³ “Praat mee met de overheid”, 2024, <https://praatmeemetdeoverheid.nl/home>.

⁴⁴ “Richtlijn (EU) 2019/1024 van het Europees Parlement en de Raad van 20 juni 2019 inzake open data en het hergebruik van overheidsinformatie (herschikking),” Raad van de Europese Unie, 20 juni 2019, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32019L1024>.

⁴⁵ “Actieplan Open Overheid (OGP) Nederland 2020–2022,” Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

⁴⁶ Jasper Kars (Rijksoverheid), interview door IRM-onderzoeker, 19 januari 2024.

⁴⁷ “Opensource softwarestrategie 2020–2023,” Europese Commissie, oktober 2020, https://commission.europa.eu/system/files/2020-10/en_ec_open_source_strategy_2020-2023.pdf.

⁴⁸ “Opensourcewerken rapport,” Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 13 september 2022, <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-11418083f5e2244a462069137d519ef852237b3f/pdf>.

⁴⁹ Boris Hoytema (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties), interview door IRM-onderzoeker, 19 december 2023.

⁵⁰ Zie een overzicht van de opensource-inspanningen in Nederland door het EU Open Source Observatory (OSOR) op: <https://joinup.ec.europa.eu/collection/open-source-observatory-osor/news/open-source-toolbox-released-netherlands>.

⁵¹ Het Open Source Observatorium van de EU heeft een overzicht gepubliceerd van de specifieke kenmerken van OSPO's in de publieke en private sector op: <https://joinup.ec.europa.eu/collection/open-source-observatory-osor/news/specificities-public-sector-ospos>.

⁵² Kennisknooppunt Participatie, <https://www.kennisknooppuntparticipatie.nl/publicaties/onderzoekspublicaties/default.aspx>.

⁵³ Ruben Bastiaanse (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties), informatie gedeeld met het IRM tijdens de prepublicatieperiode, 1 augustus 2024.

⁵⁴ “De Gids Ambtelijk Vakmanschap,” Rijksoverheid, <https://www.grenzeloossamenwerken.nl/ambtelijk-vakmanschap/gids-ambtelijk-vakmanschap>.

⁵⁵ “Handreiking Dilemma gesprekken,” Open Overheid, https://www.communicatierijk.nl/binaries/communicatierijk/documenten/publicaties/2023/04/26/handreiking-dilemmagesprekken/BZK_Handreiking_dilemmagesprek_FIN.pdf.

⁵⁶ Susanne Oudenhoven (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties), interview door IRM-onderzoeker, 26 januari 2024.

Deel III: Methodologie en IRM-indicatoren

Dit product is een beknopte, onafhankelijke technische beoordeling van de kenmerken van het actieplan en de sterke punten en uitdagingen die het IRM identificeert om een sterker implementatieproces te ondersteunen. Het IRM benadrukt actiepunten met het hoogste potentieel voor resultaten, een hoge prioriteit voor stakeholders in het land, een prioriteit in de nationale context van een open overheid of een combinatie van deze factoren.

De IRM-producten die tijdens een nationale actieplancycclus worden geleverd, zijn onder andere:

- **Samenvatting co-creatie:** Een beknopte samenvatting van lessen uit eerdere IRM-rapporten ter ondersteuning van het OGP-proces van een land, het ontwerp van het actieplan en het algemene leerproces.
- **Beoordeling actieplan:** Een technische beoordeling van de kenmerken van het actieplan en de sterke punten en uitdagingen die het IRM identificeert om een sterker implementatieproces te ondersteunen.
- **Tussentijdse beoordeling:** Een beoordeling voor vierjarige actieplannen na een herziening halverwege. De beoordeling behelst nieuwe of aanzienlijk gewijzigde actiepunten in het herziene actieplan, naleving van de OGP-regels en een informele update van de voortgang van de implementatie.
- **Resultatenrapport:** Een algemene implementatiebeoordeling die zich richt op resultaten op beleidsniveau en hoe veranderingen plaatsvinden. Het controleert daarnaast of de OGP-regels worden nageleefd en geeft informatie over verantwoording en leren op de langere termijn.

Bij de Beoordeling Actieplan beoordeelt het IRM de actiepunten aan de hand van drie indicatoren:

1. Verifieerbaarheid: Het IRM bepaalt of een actiepunt verifieerbaar is zoals geschreven in het actieplan. De indicator wordt beoordeeld als:

- **Ja/Nee:** Zijn de gestelde doelen en voorgestelde acties voldoende duidelijk en omvatten ze objectief verifieerbare activiteiten om de implementatie te beoordelen?
- Actiepunten die niet controleerbaar zijn, worden beschouwd als niet te beoordelen en worden niet verder beoordeeld.

2. Gericht op de openheid van de overheid: Het IRM bepaalt of het actiepunt verband houdt met de open overheidswaarden van transparantie, burgerparticipatie of publieke verantwoordingsplicht zoals gedefinieerd door de Open Government Declaration en de OGP-statuten. Op basis van een nauwkeurige lezing van de tekst in het actieplan wordt de indicator beoordeeld als:

- **Ja/Nee:** Is het actiepunt bedoeld om een beleidsterrein, instanties of besluitvormingsproces transparanter, meer participatief of beter controleerbaar te maken voor het publiek?

De volgende vragen voor elke OGP-waarde kunnen worden gebruikt als referentie om de specifieke focus op een open overheid in de actiepuntanalyse te identificeren:

- **Transparantie:** Zal de overheid meer informatie vrijgeven, de wettelijke of institutionele kaders verbeteren om het recht op informatie te garanderen, de kwaliteit van de

informatie die aan het publiek wordt vrijgegeven verbeteren of de transparantie van de besluitvormingsprocessen of instanties van de overheid verbeteren?

- **Burgerparticipatie:** Zal de overheid mogelijkheden, processen of mechanismen creëren of verbeteren voor het publiek om beleid, wetten en/of beslissingen te informeren, te beïnvloeden of mee te creëren? Zal de overheid participatiemechanismen voor minderheden, gemarginaliseerde of ondervertegenwoordigde groepen creëren, mogelijk maken of verbeteren? Zal de overheid het klimaat voor de burgermaatschappij verbeteren (waaronder NGO-wetten, financieringsmechanismen, belastingen, rapportagevereisten, etc.)? Zal de overheid de wettelijke, beleidsmatige, institutionele of praktische voorwaarden verbeteren met betrekking tot de burgerlijke ruimte, zoals de vrijheid van meningsuiting, vereniging en vreedzame vergadering, die de deelname aan de publieke sfeer zouden vergemakkelijken? Zal de overheid maatregelen nemen om mis- en desinformatie tegen te gaan, vooral online, om ervoor te zorgen dat mensen toegang hebben tot betrouwbare en feitelijke informatie (bijvoorbeeld door middel van digitale en media-alfabetiseringscampagnes, factchecking of het stimuleren van een onafhankelijk ecosysteem van nieuwsmedia)?
- **Publieke aansprakelijkheid:** Zal de overheid mogelijkheden creëren of verbeteren om ambtenaren verantwoordelijk te houden voor hun daden? Zal de overheid wettelijke, beleidsmatige of institutionele kaders mogelijk maken om de aansprakelijkheid van overheidsfunctionarissen te bevorderen?

3. Potentieel voor resultaten: Het IRM analyseert de verwachte resultaten en het potentieel die na de uitvoering zouden worden geverifieerd in het resultaatverslag van het IRM. Potentieel voor resultaten is een vroege indicatie van de mogelijkheid van het actiepunt om zinvolle resultaten op te leveren op basis van de formulering ervan in het actieplan in contrast met de stand van zaken op het respectievelijke beleidsterrein. De indicator wordt beoordeeld als:

- **Onduidelijk:** Het actiepunt is gericht op het voortzetten van lopende praktijken in lijn met bestaande wetgeving, vereisten of beleid zonder vermelding van de toegevoegde waarde of verbeterde aanpak voor een open overheid in tegenstelling tot de bestaande praktijk.
- **Bescheiden:** Een positief maar op zichzelf staand initiatief of verandering in processen, praktijken of beleid. Het actiepunt leidt niet tot bindende of geïnstitutionaliseerde veranderingen binnen de overheid of instanties die een beleidsgebied besturen. Voorbeelden zijn tools (bijv. websites) of het vrijgeven van data, training of proefprojecten.
- **Aanzienlijk:** Een mogelijk wezenlijke verandering voor praktijken, beleid of instanties die een beleidsterrein, de publieke sector of de relatie tussen burgers en staat besturen. Het actiepunt leidt tot bindende en geïnstitutionaliseerde veranderingen binnen de overheid.

Deze beoordeling richt zich op veelbelovende actiepunten. Veelbelovende actiepunten zijn verifieerbaar en gefocust op de openheid van de overheid, en hebben ten minste een bescheiden potentieel voor resultaten. Veelbelovende actiepunten kunnen ook een prioriteit zijn voor nationale stakeholders of voor de specifieke context. Het IRM kan actiepunten bundelen met een gemeenschappelijke beleidsdoelstelling of die bijdragen tot dezelfde hervorming of beleidskwestie. Het potentieel voor resultaten van geclusterde actiepunten wordt in zijn geheel bekeken.

Tijdens het interne beoordelingsproces van dit product verifieert het IRM de nauwkeurigheid van de bevindingen en verzamelt het verdere input door middel van collegiale toetsing, feedback van de OGP Support Unit indien nodig, interviews en validatie met stakeholders in de landen, een beoordeling door externe deskundigen en toezicht door het International Experts Panel (IEP) van het IRM.¹

Deze beoordeling is opgesteld door het IRM in samenwerking met Mara Mendes en is extern beoordeeld door Andy McDevitt. De IRM-methodologie, de kwaliteit van IRM-producten en het beoordelingsproces staan onder toezicht van het IEP van het IRM. Meer informatie is te vinden onder het IRM-overzicht op de OGP-website.²

¹ Independent Reporting Mechanism, "International Experts Panel," Open Government Partnership, <https://www.opengovpartnership.org/about/who-we-are/international-experts-panel>.

² Independent Reporting Mechanism, "Overview," Open Government Partnership, <https://www.opengovpartnership.org/irm-guidance-overview>.

Bijlage 1. Actiepunt per data over actiepunt

Actiepunt 1: Grip op eigen gegevens

- Verifieerbaar: Ja
- Is dit gefocust op de openheid van de overheid? Ja
- Potentieel voor resultaten: Onduidelijk

Actiepunt 2: Openbaarheidscentrum Amsterdam

- Verifieerbaar: Ja
- Is dit gefocust op de openheid van de overheid? Ja
- Potentieel voor resultaten: Bescheiden

Actiepunt 3: FAIR Woo dossiers

- Verifieerbaar: Ja
- Is dit gefocust op de openheid van de overheid? Ja
- Potentieel voor resultaten: Bescheiden

Actiepunt 4: Open standaarden

- Verifieerbaar: Ja
- Is dit gefocust op de openheid van de overheid? Ja
- Potentieel voor resultaten: Onduidelijk

Actiepunt 5: Meerjarenplan Openbaarheid en Informatiehuishouding Rijksoverheid

- Verifieerbaar: Ja
- Is dit gefocust op de openheid van de overheid? Ja
- Potentieel voor resultaten: Aanzienlijk

Actiepunt 6: Informatiepositie van burgers in geschillen met de overheid

- Verifieerbaar: Ja
- Is dit gefocust op de openheid van de overheid? Ja
- Potentieel voor resultaten: Onduidelijk

Actiepunt 7: Open parlement

- Verifieerbaar: Ja
- Is dit gefocust op de openheid van de overheid? Ja
- Potentieel voor resultaten: Onduidelijk

Actiepunt 8: Burgerparticipatie versterken met digitale tools

- Verifieerbaar: Ja
- Is dit gefocust op de openheid van de overheid? Ja
- Potentieel voor resultaten: Bescheiden

Actiepunt 9: Invoeringstoets Woo

- Verifieerbaar: Ja

• Is dit gefocust op de openheid van de overheid? Ja • Potentieel voor resultaten: Onduidelijk
Actiepunt 10: Jaarrapportage Bedrijfsvoering Rijk
• Verifieerbaar: Ja • Is dit gefocust op de openheid van de overheid? Ja • Potentieel voor resultaten: Onduidelijk
Actiepunt 11: Open data
• Verifieerbaar: Ja • Is dit gefocust op de openheid van de overheid? Ja • Potentieel voor resultaten: Bescheiden
Actiepunt 12: Open Source Program Office
• Verifieerbaar: Ja • Is dit gefocust op de openheid van de overheid? Ja • Potentieel voor resultaten: Bescheiden
Actiepunt 13: Open inkoop
• Verifieerbaar: Ja • Is dit gefocust op de openheid van de overheid? Ja • Potentieel voor resultaten: Bescheiden
Actiepunt 14: Onderzoek naar informatiebehoeften en protocollen
• Verifieerbaar: Ja • Is dit gefocust op de openheid van de overheid? Ja • Potentieel voor resultaten: Onduidelijk
Actiepunt 15: Maatschappelijke baten van transparantie
• Verifieerbaar: Ja • Is dit gefocust op de openheid van de overheid? Ja • Potentieel voor resultaten: Onduidelijk
Actiepunt 16: Professionalisering van participatie
• Verifieerbaar: Ja • Is dit gefocust op de openheid van de overheid? Ja • Potentieel voor resultaten: Onduidelijk
Actiepunt 17: Gids Ambtelijk Vakmanschap
• Verifieerbaar: Ja • Is dit gefocust op de openheid van de overheid? Ja • Potentieel voor resultaten: Onduidelijk

Bijlage 2: Actieplan co-creatie

OGP-lidstaten worden aangemoedigd om te streven naar de volledige ambitie van de bijgewerkte OGP Participation and Co-Creation Standards (OGP-normen voor participatie en co-creatie) die op 1 januari 2022 van kracht werden.¹ Het IRM beoordeelt alle landen die vanaf 2022 actieplannen hebben ingediend volgens de bijgewerkte normen. Het OGP heeft een overgangsperiode van 24 maanden ingesteld om een eerlijke en transparante overgang naar de bijgewerkte normen te garanderen. Gedurende deze periode beoordeelt het IRM of landen voldoen aan de normen en of ze voldoen aan de minimumvereisten.² Landen zullen echter alleen strijdig met het OGP-proces worden bevonden als ze niet voldoen aan de minimumvereisten, te beginnen met actieplannen die worden ingediend om in 2024 en daarna van start te gaan. Tabel 2 geeft een overzicht van de mate waarin de participatie- en co-creatiepraktijken van landen voldoen aan de minimumvereisten die gelden tijdens de ontwikkeling van het actieplan.

Tabel 2. Naleving van de minimumvereisten

Minimumvereiste	Behaald tijdens co-creatie?	Behaald tijdens implementatie?
1.1 Ruimte voor dialoog: De Talking about Information Coalition was tijdens de ontwikkeling van het actieplan de belangrijkste ruimte voor deelname van belanghebbenden in het OGP-proces. De coalitie functioneert ook buiten het OGP-proces en omvat deelnemers uit de overheid, de particuliere sector, de wetenschappelijke gemeenschap en het maatschappelijk middenveld. Tijdens het co-creatieproces kwamen ze maandelijks ³ bijeen en vergaderden ze met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (het Nederlandse OGP-aanspreekpunt). De coalitie publiceerde de agenda's van de bijeenkomsten en de deelnemerslijst op haar website. ⁴ De Alliantie Open Overheid, het vorige OGP-multistakeholderforum in Nederland, heeft overlappende leden ⁵ en kwam ook elk kwartaal bijeen tijdens het co-creatieproces. De alliantie en coalitie fuseerden in 2022.	Ja	<i>Te beoordelen in het resultaatverslag</i>
2.1 Website van de OGP: De website open-overheid.nl bevat informatie over het laatste actieplan en een overzicht van activiteiten, nieuws en mogelijkheden voor betrokkenheid. De website is medio 2023 opnieuw gelanceerd, dus sommige eerdere informatie is niet beschikbaar. De informatie over de actieplannen dateert echter van 2022.	Ja	<i>Te beoordelen in het resultaatverslag</i>
2.2. Informatiepagina: De informatiepagina is toegankelijk op open-overheid.nl . De pagina wordt meer dan twee keer per jaar bijgewerkt met informatie over het actieplan. De updates zijn genummerd, waardoor het proces gemakkelijk te volgen is. Er is weinig informatie gepubliceerd over het co-creatieproces. ⁶	Ja	<i>Te beoordelen in het resultaatverslag</i>
3.1 Aanvullende kennisgeving: In september 2022 werd een korte tijdlijn voor co-creatie gepubliceerd, ⁷ twee maanden voor het begin van het co-creatieproces in november 2022.	Ja	Niet van toepassing

De website publiceerde echter geen gestructureerde kalender, die had kunnen helpen om een uitgebreider overzicht van de activiteiten te geven.		
3.2 Outreach: Tijdens het co-creatieproces organiseerde BZK een tweewekelijks evenement genaamd Open Donderdagen in het Nationaal Archief met lezingen over OGP-onderwerpen en de mogelijkheid om na afloop te netwerken. ⁸	Ja	Niet van toepassing
3.3 Feedback-mechanisme: In 2022 overhandigde de Talking about Information Coalition een manifest ⁹ aan de regering dat de basis werd voor het actieplan. Daarna waren er regelmatig bijeenkomsten tussen de coalitie en het MSF om het manifest en het actieplan te bespreken. Er waren geen officiële mechanismen voor feedback van het bredere publiek, maar het proces stond open voor de deelnemende stakeholders en het contactpunt van de overheid zorgde ervoor dat alle stakeholders, inclusief degenen die betrokken waren bij eerdere actieplannen, een bijdrage konden leveren.	Ja	Niet van toepassing
4.1 Onderbouwde reactie: Het manifest van de Talking about Information Coalition met de voorgestelde actiepunten is gepubliceerd op hun website. ¹⁰ Later in het proces werd een volledige lijst van actiepunten die door de overheid en het maatschappelijk middenveld waren voorgesteld, samengesteld als een intern overheidsdocument. ¹¹ Voor voorstellen van maatschappelijke organisaties die niet in het actieplan waren opgenomen, gaf het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een onderbouwde reactie tijdens bijeenkomsten met de coalitie. ¹²	Ja	Niet van toepassing
5.1 Open implementatie: Het IRM beoordeelt of er bijeenkomsten zijn gehouden met stakeholders uit het maatschappelijk middenveld om de resultaten van de uitvoering te presenteren en het maatschappelijk middenveld in staat te stellen commentaar te leveren op het resultaatverslag.	Niet van toepassing	<i>Te beoordelen in het resultaatverslag</i>

¹ "2021 OGP Participation and Co-Creation Standards," Open Government Partnership, <https://www.opengovpartnership.org/ogp-participation-co-creation-standards>.

² "IRM Guidelines for the Assessment of Minimum Requirements," Open Government Partnership, <https://www.opengovpartnership.org/documents/irm-guidelines-for-the-assessment-of-minimum-requirements>.

³ Serv Wiemers (Open State Foundation), interview door IRM-onderzoeker, 14 januari 2024.

⁴ Ga naar <https://www.overinformatiegesproken.nl>.

⁵ Een lijst van de leden van de coalitie is te vinden op: <https://www.overinformatiegesproken.nl/deelnemers>; leden van het MSF per januari 2024 waren onder andere Bart Volleberg (Transparency International), Serv Wiemers (Open State Foundation), Ruben Brave (Internet Society), een vertegenwoordiger van Netwerk Democratie, Guido Enthoven (Talking about Information Coalition & IMI), Donovan Karamat Ali (Gemeente Utrecht), Henk Burgering/Marianne de Nooij (Provincie Zuid-Holland) en Erna Ruijter (Universiteit Utrecht).

⁶ Ga naar <https://www.open-overheid.nl/over-open-overheid/actieplan-open-overheid>; <https://www.open-overheid.nl/actueel/nieuws>.

⁷ Ga naar <https://www.open-overheid.nl/actueel/nieuws/2022/09/14/nieuwe-actieplanpagina>.

⁸ Open Donderdagen worden in elke even week gehouden. Meer informatie is te vinden op de Nederlandse Open Overheid-website via <https://www.open-overheid.nl/actueel/activiteiten/2024/3/7/open-donderdag-architectuurschets-duurzaam-toegankelijke-overheidsinformatie>.

⁹ "Over Informatie Gesproken, Manifest maatschappelijke coalitie," Over Informatie Gesproken <https://www.overinformatiegesproken.nl/oig-manifest>.

¹⁰ Ga naar <https://www.overinformatiegesproken.nl/oig-manifest>.

¹¹ Ga naar <https://docs.google.com/document/d/1rS8Ukos8Hlka2gK2voCcp8SU0FODd1fl/edit#heading=h.gjdgxs>.

¹² Floortje Fontein (ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties), interview door IRM-onderzoeker, 17 mei 2024.